

CONCLUZIILE COMISIEI DE ANCHETĂ PENTRU „CERCETAREA NEREGULILOR SĂVÂRȘITE CU OCAZIA EVACUĂRII EVREILOR DIN CERNĂUȚI” (1941)

Liviu Cărare*

Abstract: *The events in Czernowitz during 1941-1942 are a constituent part of the phenomenon of “ethnic cleansing” developed by the Romanian state immediately after the reconquest of the territories ceded to the USSR in the summer of 1940. The Jewish population of the city was enclosed in a ghetto as a preliminary measure to their deportation to Transnistria. The deportations were halted three days later because the Romanian authorities had realized that the majority of professionals and technicians in Czernowitz were Jews. These actions were possible due to the Mayor of Czernowitz, Dr. Traian Popovici, who managed to persuade the Romanian military governor and the head of state, Ion Antonescu to spare 20,000 Jews from deportation, claiming that they were vital to the economic stability of the town. The mayor attempted to stop deportations, issuing more than 3,000 certificates of exemption from deportation, but the officials of the municipality, the police, and the gendarmerie extorted enormous sums of money in return for these exemptions. Many Jews were deported even after they paid the ransom. The report captures the details of the establishment of Czernowitz ghetto, planning and organization of the deportations, but also how mayor Traian Popovici and other members of the sorting commission prepared the tables with Jewish experts in Czernowitz, saving from deportation sometimes even whole families.*

Keywords: Jews, Czernowitz, Traian Popovici, ghetto, deportation

Fenomenul de „purificare etnică” implementat de autoritățile statului român în anul 1941, după recucerirea Bucovinei de Nord și a Basarabiei, s-a desfășurat în două etape¹: prima constând în uciderea spontană, în masă, a suspecților evrei (în special tineri, elite) din teritoriile proaspăt ocupate, a doua fiind deportarea sistematică a populației evreiești din Basarabia și întreaga Bucovină. Astfel au apărut ghetourile din Chișinău și Cernăuți, ele urmând a fi lichidate prin deportarea integrală a evreilor în Transnistria. Dacă în toamna anului 1941 aproape toți evreii din ghetoul din Chișinău fuseseră „evacuați”, lucrurile s-au petrecut diferit în Cernăuți. Aici autoritățile române au realizat, într-un târziu, că majoritatea specialiștilor și tehnicienilor din Cernăuți erau evrei. Expulzarea lor totală echivala cu distrugerea economică a zonei, fapt

---

* Doctorand, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Cluj-Napoca; e-mail: lcarare@yahoo.com

¹ Pentru detalii, vezi Vladimir Solonari, *Purifying the Nation. Population Exchange and Ethnic Cleansing in Nazi-Allied Romania*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 2010.

subliniat și de Consulatul german din Cernăuți prin diverse documente² (note, telegrame, rapoarte). Necesitatea menținerii celor utili pentru refacerea și funcționarea orașului a salvat de la deportare un număr de aproximativ 17.000 de evrei dintr-un total de 50.000. Demersurile pentru cruțarea specialiștilor indispensabili au fost susținute îndeosebi de primarul municipiului, Traian Popovici³. Unii cercetători ai Holocaustului din România discută despre „excepția Cernăuți”⁴, considerând că salvarea unui număr atât de mare se datorează mai multor factori ce au permis acțiuni de solidaritate mult mai ample decât în alte locuri⁵.

Deportarea evreilor cernăuțeni a avut loc în două etape: în intervalul 13 octombrie – 15 noiembrie 1941 și apoi în 1942, în lunile iunie și septembrie. În prima etapă 14 trenuri conduse de Batalionul 1 Jandarmi au transportat în Transnistria un număr de 28.391 evrei⁶. Astfel, la finalul anului 1941 în oraș se mai aflau 16.569 evrei ce se găseau în posesia autorizației de specialist, semnată de guvernatorul Bucovinei, generalul Corneliu Calotescu⁷. Restul celor rămași au format așa numitul „lot II” și au primit autorizații semnate de primarul Traian Popovici. Acest „lot II” a fost deportat în a doua etapă, în 1942. O statistică referitoare la cei trimiși în Transnistria în 1942 consemnează un număr total de 4.139 evrei, din care 1.576 bărbați, 1.796 femei și 776 copii⁸, deportați din Cernăuți. Situația populației municipiului întocmită de Serviciul administrativ al primăriei la data de 31 august 1942 stabilește numărul locuitorilor evrei la 15.633⁹.

Pentru a stabili cu exactitate evreii necesari redresării vieții economice a fost înființată o comisie responsabilă cu trierea evreilor alcătuită din generalul Vasile

---

² *Al III-lea Reich și Holocaustul din România. 1941-1944. Documente din arhivele germane*, ed. Ottmar Trașcă și Denis Deletant, București, Edit. Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, 2007, doc. nr. 54, 55, 56, 57, p. 316-338.

³ Traian Popovici (1892-1946), avocat român. În intervalul cuprins între lunile august-decembrie 1941 a fost primar al municipiului Cernăuți. S-a opus politicii discriminatorii antonesciene și deportării evreilor. A coordonat o amplă activitate de salvare a populației evreiești din Cernăuți, fapt pentru care eforturile sale au fost răsplătite postum, la 02.06.1969, când i-a fost decernată „Medalia celor Drepti între Popoare” de către statul Israel și Institutul Yad Vashem.

⁴ Vladimir Solonari, *op. cit.*, p. 210.

⁵ Mariana Hausleitner, *Acțiunile de salvare a evreilor prigoșiți, în special în Bucovina, 1941-1944*, în Wolfgang Benz, Brigitte Mihok, *Holocaustul la periferie. Persecutarea și nimicirea evreilor în România și Transnistria în 1940-1944*, Chișinău, Edit. Cartier, 2010, p. 173-198.

⁶ Arhiva Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” (*infra*: AINSHR-EW), RG-31.006M, rola 5, fond 307, f. 230.

⁷ Corneliu Calotescu (1889-1970), militar de carieră român. Participă la Primul Război Mondial. În perioada 05.09.1941-20.03.1943 a îndeplinit funcția de guvernator al Bucovinei, fiind unul dintre principalii responsabili ai deportării evreilor bucovineni. Este arestat, judecat în primul lot al criminalilor de război și condamnat la moarte. Sentința inițială a fost modificată în muncă silnică pe viață. A fost deținut la penitenciarul Aiud și eliberat în 1956, fiind grațiat prin decretul nr. 42/1955.

⁸ AINSHR-EW, RG-31.006M, rola 5, fond 307, f. 691.

⁹ *Ibidem*, f. 692; în luna septembrie au mai fost deportați 45 de evrei, parte a aceleiași „lot II”.

Ionescu¹⁰, primarul Traian Popovici, vice-primarul Pop, maiorul Tarnaveschi, sublocotenentul Jenică Popovici (fratele primarului), sublocotenentul Onofrei Lunguleac și secretarul primăriei, Constantin Bucevski¹¹. Comisia, coordonată de generalul Ionescu și de Traian Popovici, a acționat în scopul menținerii unui număr cât mai mare de evrei în oraș. Activitatea comisiei de triere a generat suspiciuni și nemulțumiri, fiind formulate mai multe acuzații de corupție la adresa primarului Popovici și a celorlalți membri ai comisiei¹². Denunțuri anonime conjugate cu informații prezente în mai multe note ale Siguranței au fost înaintate Președinției Consiliului de Miniștri, care a dispus în ianuarie 1942 formarea unei comisii de anchetă care să investigheze modul în care s-au desfășurat operațiunile de selecționare a evreilor și deportările în Transnistria din toamna anului 1941.

În continuare vom publica raportul de anchetă informativă¹³ ce conține concluziile cercetărilor efectuate de comisia prezidată de locotenent-colonelul Victor Siminel¹⁴. Documentul surprinde detalii privind constituirea și funcționarea ghetoului din Cernăuți, planificarea și organizarea deportărilor, dar și felul în care Traian Popovici și ceilalți membri ai comisiei de triere au întocmit și refăcut tabele cu specialiștii evrei din Cernăuți, salvând uneori de la deportare chiar familii întregi. Informații referitoare la procesul de întocmire și eliberare a autorizațiilor și statisticile prezente în raport completează aspecte mai puțin cunoscute ale vieții comunității evreilor din Cernăuți. De asemenea, sursa documentară oferă perspectiva unei analize

---

¹⁰ Vasile N. Ionescu (1887-?), militar de carieră român, general de brigadă (în rezervă din 09.05.1941). A participat la luptele din Primul Război Mondial. În intervalul iunie-decembrie 1941 a îndeplinit funcția de comandant militar al municipiului Cernăuți, postură din care a intervenit în favoarea evreilor. Arestat de autoritățile comuniste, a fost condamnat pentru „crimă de război” și deținut la Jilava și Aiud, fiind eliberat în 1954.

¹¹ AINSHR-EW, RG-25.004M, rola 135, dos. 2868/1941, f. 13.

¹² Pentru detalii, vezi Liviu Cărare, *Ghetoul din Cernăuți (1941). Mărturii privind procesul de triere al evreilor*, în *Holocaust. Studii și cercetări*, vol. II, nr. 1(3) / 2010, Iași, Edit. Institutul European, 2010, p. 57-69.

¹³ Documentul a fost folosit la elaborarea studiului *Deportările din Cernăuți (1941). Mărturii pe baza unui raport de anchetă informativă*, publicat în *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, (înfră: *Partide politice și minorități naționale ...*), coord. Vasile Ciobanu, Sorin Radu, Sibiu, Edit. Techno Media, 2010, p. 247-256.

¹⁴ Victor Siminel (1897-1981), militar de carieră român, general. Participă la Primul Război Mondial ca sublocotenent în armata Rusiei țariste. În perioada 1 noiembrie 1941 – 5 februarie 1942 a îndeplinit funcția de ajutor al șefului Secției I-a Informații Externe, timp în care a condus cercetările referitoare la felul în care s-a efectuat trierea și deportarea evreilor din Cernăuți. Între 28 august – 19 septembrie 1944 s-a aflat la conducerea SSI. Arestat de autoritățile comuniste sub acuzația de „*crimă de intensă activitate împotriva clasei muncitoare în cadrul aparatului de represiune burghezo-moșieresc din SSI*”. A fost eliberat în 1956. Pentru mai multe detalii privind viața și activitatea sa, vezi studiul intitulat *Victor Siminel, un profesionist al muncii de informații*, semnat de Alin Spănu în volumul *Paradigmele istoriei. Discurs. Metodă. Permanențe. Omagiu Profesorului Gheorghe Buzatu*, vol. II, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, p. 11-16.

în ceea ce privește implementarea ordinelor de deportare, rolul factorilor decizionali, dar și atitudinea autorităților față de evrei¹⁵.

Deși documentul incriminează în special pe Traian Popovici și pe generalul Vasile Ionescu și propune ca dosarul cercetărilor să fie înaintat Curții Marțiale a Diviziei a 8-a, nu avem date din care să rezulte dacă recomandările Comisiei de anchetă au fost puse în practică sau nu. Cu toate acestea, considerăm că investigația condusă de Victor Siminel a contribuit decisiv la înlăturarea primarului Popovici din funcție, alături de acuzația de „abuz de putere” formulată pentru semnarea autorizațiilor „lotului II”. În iunie 1942 Traian Popovici a fost înlocuit cu Dimitrie Gales¹⁶ la Primăria municipiului, deportările în Transnistria fiind reluate imediat.

În redarea documentului am corectat erorile de tipar evidente și am adoptat grafia actuală, dar am păstrat, în linii mari, particularitățile limbajului de epocă. De asemenea, abrevierile din documente au rămas neschimbate, apelând la completări marcate de paranteze drepte doar pentru a evita eventualele neclarități.

OFIȚER SUPERIOR
din
SERV. SPECIAL DE INFORMAȚII
Nr. 7
5 Februarie 1942
LT. COLONEL SIMINEL VICTOR

Către
PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
Cabinetul Militar

În conformitate cu ordinul M.A.N. Cabinetul Ministrului Nr. 12.104 din 21 decembrie 1941,
Am onoarea a înainta dosarul cercetărilor compus din 237 (două sute treizeci și șapte) file însoțit de raportul de anchetă informativă, cu privire la neregulile săvârșite cu ocazia evacuării evreilor din Cernăuți.

PREȘEDINTELE COMISIEI DE ANCHETĂ
LT. COLONEL
V. Siminel

RAPORT
de
*ANCHETĂ RELATIV LA CERCETAREA NEREGULILOR SĂVÂRȘITE CU OCAZIA
EVACUĂRII EVREILOR DIN CERNĂUȚI*

RAPORT DE ANCHETĂ

Președinția Consiliului de Miniștri fiind informată printr-un denunț anonim și de date extrase din raportul nr. 1028/1941 al Parchetului Tribunalului Cernăuți, înaintat Ministerului de justiție, că la Cernăuți, cu ocazia evacuării evreilor s-au făcut grave abuzuri, a ordonat ca o comisie formată dintr-un

¹⁵ Liviu Cărare, *Deportările din Cernăuți (1941). Mărturii pe baza unui raport de anchetă informativă*, în *Partide politice și minorități naționale ...*, p. 247-249.

¹⁶ Vladimir Solonari, *op. cit.*, p. 218.

reprezentant al Președinției Consiliului de Miniștri, al M.A.N., al Ministerului de Interne și al S.S.I. să facă cercetări cu scop informativ.

Comisia a fost formată din:

1. Lt. col. Siminel Victor, delegat al S.S.I., ca președinte;
2. Maior Mg. Pavel Corneliu din Direcția Justiției Militare, delegat al M.A.N.;
3. Maior Marinescu Stelian¹⁷, Șef de Cabinet al D-lui Guvernator al Bucovinei, delegat de Ministerul de Interne și
4. Maior Popescu Șt. Mihail, de la Cd. Diviziei a 8-a, ca delegat al Președ. Consil. de Miniștri – Cabinetul Militar.

Comisia întrunită în ziua de 9 ianuarie 1942 la Cernăuți, după ce a studiat datele informative în legătură cu delegația primită, a constatat că denunțul anonim și informațiile trecute în nota rezumativă extrasă din raportul nr. 1028/941 al Parchetului Tribunalului Cernăuți cuprind:

a) Denunțul anonim:

Fostul primar al orașului Cernăuți, Traian Popovici, împreună cu secretarul primăriei Bucevski, au speculat eliberarea evreilor din ghetou, luând câte 40.000 până la 100.000 lei cap de familie;

Aceleași învinuiri se aduc și Comand. Leg. Jandarmi Maior Rezervă Iacobescu Nicolae, fost comandant al ghetoului;

În loc să respecte ordinele superioare de a se opri în Cernăuți numai specialiștii evrei, de care viața economică și industrială a orașului are absolută nevoie, s-au oprit negustori, avocați și samsari.

În Transnistria (Moghilev) au plecat numai cei ce n-au putut plăti sume importante de bani.

b) *Nota extrasă din raportul nr. 1028/941 a Parchetului Tribunalului Cernăuți, adresată Ministerului de Justiție:*

Populația din orașul și județul Cernăuți este îngrijorată de faptul că, începând de la data de 13.X.1941, circa 10.000 de evrei au fost eliberați din ghetou;

Că cei eliberați n-au fost cei prevăzuți în ordinele superioare, date în interes social, întrucât cu autorizația dată unor evrei se permitea eliberarea mai multor persoane anonime, ce nu puteau fi identificate ulterior;

Se semnalează că s-au eliberat mai multe autorizații unui singur evreu, ca făcând parte din mai multe bresle;

Se mai arată, că evreii cu stare materială mai bună s-au reîntors la locuințele lor luxoase și sunt văzuți plimbându-se prin oraș;

Nota specifică, de asemenea, că în Cernăuți circulă zvonul, că eliberările din ghetou s-au făcut prin plată, fapt ce provoacă o stare de nemulțumire în rândul populației românești și în mijlocul trupelor ce s-au întors de pe front.

Aceste nemulțumiri sunt legate de elementele mișcării legionare în propaganda ce o fac.

*
* * *

Față de datele mai sus arătate, comisia și-a fixat planul cercetărilor, stabilind și activitatea ce o va desfășura pentru dobândirea informațiilor cerute prin delegația primită.

S-a stabilit atunci că odată cu prezentarea în fața domnului Guvernator al Bucovinei, domnia sa să fie rugat a da unele relații asupra modului în care s-a format ghetoul, asupra eliberării autorizațiilor și asupra transportului în Transnistria a evreilor din Bucovina și în special din Cernăuți.

---

¹⁷ Stere C. Marinescu (1897-?), militar de carieră român. Între 1941-1943 a îndeplinit funcția de director al Cabinetului Militar al Guvernatorului Bucovinei, fiind direct implicat în coordonarea deportărilor și aplicarea legislației antisemite. A fost arestat în 1946 sub acuzația de a fi „condus operațiile de exterminare ale populației evreiești din Cernăuți”; deținut la Aiud și Craiova, a fost eliberat în 1964.

După informațiile date de dl. General Calotescu, comisia și-a stabilit definitiv planul de anchetare, deplasându-se în strada Flondor nr. 11, unde se află arhiva cu actele în baza cărora s-au făcut operațiile de triere a evreilor și unde s-au verificat acte, autorizații, declarații, tabele, etc., toate în legătură cu trierile evreilor. Acolo s-au auzit o parte din cei vizați în denunțuri și o parte din cei ce au avut atribuții în legătură cu întocmirea actelor ce au stat la baza trierii evreilor, precum și o parte din evreii ce au primit autorizații de rămânere în Cernăuți.

ISTORIC

În primele zile ale lunii octombrie 1941, s-au prezentat la Cernăuți, domnul General Topor¹⁸ și domnul Lt. Colonel Petrescu¹⁹, delegați ai M[arelui] C[omandament] G[eneral], cu ordine în legătură cu evacuarea evreilor în Transnistria.

Cum la acea dată dl. Guvernator al Bucovinei se afla la București, fiind înștiințat telefonic, a ordonat ca să se înceapă evacuarea din sudul Bucovinei, rămânând ca asupra evreilor din Cernăuți să se stabilească a doua sau a treia zi, când dl. Guvernator va sosi în localitate.

Intervenția d-lui general Calotescu s-a făcut pe baza unei convorbiri ce domnia sa a avut-o la Tiraspol cu dl. Mareșal Antonescu, când dl. Guvernator a cerut și dl. Mareșal a aprobat să rămână în Cernăuți un restrâns număr de evrei „lucrători specialiști” necesari întreprinderilor industriale.

Se trece deci la evacuarea sudului Bucovinei, care s-a terminat odată cu numirea la Cernăuți a domnului general Calotescu.

Ca urmare, dl. Guvernator, de comun acord cu dl. general Topor și cu dl. Lt. Col. Petrescu dă ordin pentru înființarea ghetoului pentru ziua de 11 septembrie 1941 ora 7, dând instrucțiuni de cazare, alimentare, paza, etc. ... și în conformitate cu cele stabilite la Tiraspol cu dl. Mareșal Antonescu se întocmește un prim tabel de evrei „specialiști” care urmau să rămână în Cernăuți.

Tabelul cuprinde un număr de 550 capi de familie ce părăsind ghetoul urmau să atragă cu ei și pe membrii familiei lor (în medie 2000 de suflete, adică în total circa 2500 evrei).

La data de 13-14 octombrie 1941 se începe transportarea evreilor din ghetoul Cernăuți în Transnistria și, după plecarea a două trenuri (circa 6-7000 suflete), dl. Guvernator al Bucovinei fiind chemat la telefon de dl. Mareșal I. Antonescu primește ordinul că pot rămâne în Cernăuți circa 15-20.000 evrei, aleși dintre acei de care orașul are nevoie pentru continuarea vieții economice și industriale.

Ca urmare dl. General Calotescu, sub conducerea căruia se întocmise primul tabel de evrei ce urmau a nu fi transportați în Transnistria (circa 550 capi familii), formează o comisie compusă din dl. General Ionescu Vasile, Comand. Milit. al Bucovinei și din primarul orașului Cernăuți, avocat Traian Popovici, comisie ce avea misiunea să facă trierea evreilor și să stabilească pe cei ce urmau a rămâne în Cernăuți. Transporturile în Transnistria au fost oprite.

*
* *

Întrucât denunțul și nota informativă, baza delegației noastre, vizau tocmai abuzurile săvârșite cu trierea evreilor, s-au cercetat operațiunile comisiei formate în acel scop.

---

¹⁸ Ioan Topor (1885-1950), militar de carieră român. A îndeplinit funcțiile de Mare Pretor al Armatei (1941) și Inspector General al Jandarmeriei (1941-1944). A fost arestat și condamnat la muncă silnică pe viață la 02.07.1945 de către Tribunalul Poporului București, fiind unul din responsabilii operațiunii de „curățire a terenului” și a deportărilor din Basarabia și Bucovina. Moare în 1950 la penitenciarul Aiud.

¹⁹ Gheorghe N. Petrescu (1898-?), militar de carieră român. Șef al Biroului 3 Contrainformații din cadrul Secției II Informații a Marelui Stat Major (1940-1941). Cf. Ottmar Trașcă, Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 333.

S-a constatat că pentru aducerea la îndeplinire a misiunii ce i se încredințase, comisia formată conform ordinului d-lui Guvernator al Bucovinei, a procedat la operațiile de triere după un plan ce cuprindea următoarele operațiuni:

A. Întocmirea tabelelor nominale pe profesii, cuprinzând pe cei ce au cerut eliberarea (circa 180 tabele);

B. Prezentarea tabelelor totalizate numeric d-lui Guvernator pentru fixarea proporției de cei ce urmau să fie eliberați în raport cu importanța specialității și plafonul stabilit;

C. Indicarea pe tabel (operație făcută de comisie) a celor ce urmau a primi autorizații de eliberare;

D. Întocmirea autorizațiilor, semnarea acestora de dl. Guvernator și înmânarea lor evreilor ce urmau să rămână în Cernăuți.

*
* *

A. *Întocmirea tabelelor nominale pe profesii, cuprinzând pe cei ce au cerut eliberarea din ghetou.*

Operația a fost făcută de „comitetul evreiesc” format din 19 membri, sub a căror supraveghere s-au întocmit circa 180 tabele pe profesii, ce au fost prezentate domnului General Ionescu V. și primarului Popovici.

Tabelele au fost primite în forma în care s-au prezentat: scrise în creion, neîncheiate, nesemnate de cel ce le-a întocmit etc.; comisia fără să dea ordin să fie transcrise, a trecut la operația următoare:

B. *Prezentarea tabelelor totalizate numeric d-lui Guvernator pentru fixarea numărului evreilor ce urmau să rămână în Cernăuți, în raport cu importanța specialității și cu plafonul stabilit.*

Cele 180 de tabele cuprinzând specialiștii evrei și membrii familiilor lor, întocmite sub supravegherea comitetului evreiesc, au fost totalizate numeric și prezentate domnului Guvernator, pentru ca în raport cu nevoile fabricilor și întreprinderilor industriale din Cernăuți, precum și ținând seama de plafonul de 15-20.000 evrei ce trebuiau să rămână, să fixeze proporția pentru fiecare din profesii.

Acest tabel (filele 10-14) cuprinde rubricile:

- a. numărul curent;
- b. profesiunea;
- c. capi de familie;
- d. membrii familiei și
- e. totalul de suflete.

În dreptul fiecărei categorii dl. Guvernator a indicat în scris numărul celor ce înțelegea că sunt absolut necesari vieții industriale și economice a orașului.

Indicația dată de dl. Guvernator avea caracter de Înalt Ordin, întrucât se executa o dispoziție a domnului Conducător al Statului. Ea era trecută în tabel sub diferite forme, de exemplu:

- a) La nr. 18, „arhitecți, conductori arhitecți”: capi 48, membrii în familie 78, total 126. Dl. Guvernator a trecut în dreptul rubricii „1/2”; înțelegându-se prin aceasta că jumătate din numărul specialiștilor rămân în întreprinderile din Cernăuți și restul urmează a fi evacuați;
- b) La nr. 61, „șoferi, mecanici conductori autovehicule”: capi 70, membri în familie 244, total 314.

Dl. Guvernator a trecut în dreptul rubricii „1/3”, înțelegând prin aceasta că o treime urmează să rămână în oraș și restul să fie evacuat.

Cum vom arăta, nu în toate cazurile s-a ținut seama de rezoluția domnului Guvernator și aceasta fără să se motiveze.

C. *Indicarea pe tabele a evreilor ce urmau a primi autorizații de eliberare.*

Operația acesta a revenit în întregime comisiei formată din dl. General Ionescu și primarului Tr. Popovici.

Pe tabelele întocmite în ghetou sub supravegherea Comitetului evreiesc, dl. General Ionescu și dl. Tr. Popovici, întruniți în comisie, trebuiau să hotărască eliberarea sau deportarea fiecărui înscris pe tabel.

Modul în care s-a făcut această operație reiese clar din studiul celor câteva tabele, ridicate din arhivă și anexate la dosar (filele 16-65).

1. *Tabelul exportatorilor de păsări și ouă* (filele 17)

A avut inițial trecuți 23 capi de familie.

Faptul se constată din caracterul scrisului celor 23 de nume și din culoarea cernelei (albastră).

Ulterior s-a adăugat sub nr. 24, cu cerneală verde și cu alt scris, evreul Fingerhut Carol și apoi sub nr. 25 tot prin adăugire, scris cu creionul negru, evreul Berustein Isac în dreptul căruia este semnat maiorul Iacobescu (ofițerul declară că semnătura nu este a sa).

Totalizarea „68” este făcută fără cel trecut sub nr. 25. Tabelul era neîncheiat, se puteau adăuga la el oricâți și de oricine.

Nu este semnat de cel ce l-a întocmit.

Cei de la numerele 1, 3, 5, 8, 18, 24 și 25 au în dreptul lor un semn (formă de unghi) în creion albastru, numele celorlalți sunt tăiate.

Niciunul din membrii comisiei n-au semnat și n-au făcut nicio mențiune pe tabele.

2. *Tabelul zidarilor, sobarilor și teracotiștilor* (fila 18)

Acest act a cuprins inițial numele a 18 evrei capi de familie, ulterior s-au adăugat sub numerele 19 și 20 evreii Bernard Korner și Wittner Solomon.

În ceea ce privește pe Bernard Korner, în declarație (fila 168) arată că este „cântăritor public autorizat”, iar Wittner Solomon (fila 165), un aventurier, deși declară că ar fi învățat mai multe meserii, dar n-a practicat nici una. Este deci trecut pe tabelul „zidarilor, sobarilor și teracotiștilor”. La rubrica lui Bernard Korner este indicat „tâmplar”.

Tabelul nu are nicio mențiune din partea niciunui din comisie și nefiind încheiat, a putut fi completat cu numele celor doi evrei, care astăzi se găsesc liberi.

3. *Tabelul medicilor* (filele 20-25)

Cuprinde un număr de 256 medici. Tabelul este bătut la mașina de scris. În pagina I-a sub nr. 66 este trecut prin adăugire, scris de mână, cu creion albastru doctorul Margulies Rubin, iar în pagina a II-a a tabelului sub nr. 136 este trecut, tot prin adăugire, tot cu scris de mână și tot cu creionul albastru doctorul Maisner Paul Iosif.

Tabelul medicilor este semnat de doctorul Neuberger, care declară (fila 159) că nu recunoaște pe cei doi medici și nu știe cine a completat lista cu numele lor.

La fila a 3-a din tabel, medicii de la numerele 136 până la 184 sunt scriși la mașină în timp ce acei de la numerele 185 până la 197 sunt scriși cu cerneală verde.

Lista nr. 4 scrisă în întregime cu cerneală verde, se termină cu semnătura dr. Neuberger, după care prin adăugire s-a trecut: la nr. 210 „a” dr. Zeuter Louis și mai jos în creion doctorul Wivner Max.

Listele nr. 5 și 6 continuă cu înșiruirea medicilor de la numărul 211 până la 256.

Tabelul în forma arătată mai sus a fost primit de comisia formată din dl. General Ionescu și primarul Tr. Popovici. El n-a fost transcris, ci s-a dispus eliberarea sau deportarea evreilor medici trecuți în tabel prin simple semne, făcute în culori diferite, prin ștersături, etc., cum de exemplu:

- la fila 1 din tabel (dosar fila 20) cifrele 1, 8, 10, 31, 45, 66 și 66 adăugat (dr. Margulies), cifre care indică numărul de ordine din tabel, sunt înscrise într-un cerc făcut cu creion roșu.

- cifrele 17, 20, 23, 26, 27, 32, 37, 40, 48, 50, 53, și 58 sunt înscrise în câte un cerc făcut în creion negru.

- toate numele din această listă au în dreptul lor câte un semn (în formă de unghi cu vârful în jos) făcut cu creion albastru.

- numele doctorului Kissmau (29) și Shickler sunt șterse cu creion albastru.
- numele doctorilor: Ramler, Klier și Fliuker (56-58) sunt subliniate cu creion albastru.

Aceleași particularități cuprind și celelalte liste din tabelul de medici.

Făcând abstracție de celelalte semne făcute pe tabel (sublinieri, cercuri, unghiuri, etc) este normal de înțeles că numele tăiate cu creion de culoare roșie sau albastră, aparțin acelor medici ce nu pot beneficia de autorizație și că aceia urmează a fi trimiși în Transnistria.

Constatăm atunci că la:

Fila 1 din tabel sunt tăiate 2 nume de medici;

"	2	"	"	"	"	12	"	"	"	;
"	3	"	"	"	"	28	"	"	"	;
"	4	"	"	"	"	11	"	"	"	;
"	5	"	"	"	"	14	"	"	"	;
"	6	"	"	"	"	24	"	"	"	;

TOTAL . . . . . 91 medici

Au fost trecuți inițial pe tabel 256 medici, la care prin intercalare s-au adăugat doi. Total 258.

Dl. Guvernator prin rezoluția pusă pe tabelul numeric a dispus ca 2/3 din numărul medicilor să rămână în oraș și o treime să plece în Transnistria. Se constată că nu se execută ordinul domnului Guvernator și în loc să fie expulzați 86 de medici s-au expulzat 91.

Aceasta după tabel și după raționamentul făcut mai sus.

4. Tabelul diferitelor profesii și meserii (filele 23-27)

Neîncheiat, nesemnat de cel ce l-a întocmit, tabelul a conținut inițial 130 nume de evrei, capi de familie.

La fila nr. 3 a tabelului, a fost trecut ultimul, prin intercalare (nr. 91 evreul Teitler Avram) care după semnul (unghiul roșu) trecut în dreptul numelui său, ar fi putut beneficia de autorizația de a rămâne în Cernăuți.

Această adăugire este făcută cu un alt scris și cu altă cerneală.

În sfârșit la finele tabloului (dosar fila nr. 27) au fost adăugați trei evrei: 1. Ancel (croitor), 2. Zilber (contabil), 3. Schmilovici (coafeur). Sunt adăugați cu numerele de ordine 104, 105 și 106, deci tabelul inițial încheiat cuprindea 153 de persoane. Cel ce a adăugat a făcut o confuzie din cauza cifrei „5” din numărul 153, cifră care seamănă cu „0” și atunci citind 103 a continuat cu numărul 104, 105, etc.

Cum vom arăta și acești trei evrei au fost puși în libertate, întrucât ei nu sunt tăiați de pe tabel de către comisie și au în dreptul rubricii lor un semn (unghi) făcut cu creionul roșu. Semn identic ca la ceilalți puși în libertate.

Este de remarcat că marea majoritate a evreilor înscrși pe acest tabel au fost excluși de la dreptul de a părăsi ghetoul, aceasta se deduce din faptul că numele lor sunt tăiate cu o linie albastră.

Evreii de la numerele de ordine 8, 9, 10 și 11 (patru gravori), cel de la numărul 26 (sculptor în lemn), ca și cei de la numerele 70 (tehnicienii de construcții), 74 (legător de cărți), 91, *adăugat* (comerciantul Teitler de care am vorbit mai sus), 90 (strungar în lemn), 111 și 116 (desenatori tehnici), împreună cu cei 18 evrei dintre cei ce au fost adăugați în tabel după întocmirea lui, au fost puși în libertate.

Faptul se constată după semnul (unghiul) făcut cu creionul roșu în dreptul numelui lor și pentru că numele lor n-au fost tăiate după tabel, ca marea majoritate.

Tabelul poartă numărul 134, cifră care corespunde cu cea înscrisă în tabelul numeric înaintat domnului Guvernator pentru a decide asupra specialiștilor necesari orașului Cernăuți.

Ca urmare, găsim în acel tabel că la numărul 134 este trecut în rubrica specialiștilor „diverse meserii”, unde sunt trecuți 97 capi familie, nu 157 cât s-au trecut în tabel. Se mai constată că în tabel sunt meserii ce au format tabele separate (birjari, coafori, lăcătuși mecanici, pictori de firme, etc.).

Dar lucru mai grav, se vede că dl. Guvernator al Bucovinei a dispus ca nici unul din cei trecuți pe tabelul 134 „diverse meserii și profesii” să nu fie pus în libertate (rezoluția fila 14) și cu toate acestea au fost scoși din ghetou 29 de capi de familie înscrși în acest tabel.

5. Tabelul ziaristilor (filele 28 și 29)

Întocmit inițial în creion pentru 19 capi de familie, este completat prin adăugire, cu cerneală, cu încă trei persoane.

Prin rezoluția pusă de dl. Guvernator al Bucovinei, pe tabelul numeric prezentat de comisia de triere a evreilor, s-a admis ca numai 1/3 din numărul total de ziarști și cărturari să rămână în Cernăuți.

Comisia a eliberat autorizații la 1/2 din numărul total al capilor de familie trecuți în tabel. S-au eliberat 11 din 22. Deci aceasta constituie proporția de 1/2 și nu 1/3 cât ordonase dl. General Calotescu.

6. Tabelul avocaților

Acest tabel (dosar filele 31-37) este în întregime scris în creion și a conținut inițial 385 nume de capi de familie.

Fiecare pagină este contra-semnată, la finele ei, de cel ce a supravegheat întocmirea listei.

La ultima filă a tabelului (fila 45), acesta face mențiunea: „ultima listă, urmează două anexe A și B”. După mențiunea indicată se mai adaugă încă patru nume de evrei, scrise tot în creion. După adăugirile acestea nu se mai face certificarea care nu lipsește de la nici o pagină a tabelului.

Membrii comisiei fac obișnuitele semne în unghi (creion colorat roșu sau albastru), în dreptul unora fac mențiunea „Da”, operație care așa cum se vede poate da naștere la confuziuni, și mai ales asupra evreului avocat de la numărul 66 din tabel, unde numele este șters și totodată în rubrica lui sunt adnotările „da” „da”.

În același mod evreii trecuți la numărul de ordine 164 și 331 au fost șterși și totodată admiși prin semnul în unghi sau prin „da”.

7. Tabelul Titraților în drept (fila 47)

Scris în cerneală, are semnătura celui sub supravegherea căruia s-a întocmit. După semnătură, tabelul este completat (cu creion de culoare albastră) cu numele unui evreu, care după semnul în unghi făcut în creion albastru pe marginea tabelului a primit permisiunea să rămână în Cernăuți.

8. Tabelul "Agentură, Comision și Reprezentanți"

Tabelul (dosar fila 49-55) este scris în creion și a fost încheiat cu un număr de 140 capi de familie și are semnătura celui sub supravegherea căruia s-a întocmit.

Totuși, tabelul este completat prin adăugire în creion albastru cu numele unui evreu înscris sub nr. 141 și apoi se mai adaugă și cel al 142-lea, al cărui nume este scris în cerneală.

Ambii au fost puși în libertate, deducția trasă din faptul că n-au fost tăiați de pe tabel și că în dreptul rubricilor lor se află semnul (unghi) făcut cu creion albastru.

9. Tabelul curelarilor (fila 58)

Întocmit în creion și neîncheiat, tabelul cuprinde 21 de capi de familie. Ulterior este adăugată „Friedvald Clara”, în dreptul căreia este semnat maiorul Iacobescu (semnătura nu este recunoscută de ofițer declarația fila 210 verso). Întrucât numele nu este, este supoziția că a fost pusă în libertate.

Totalul celor liberați se ridică la 5 capi de familie.

Este de remarcat că dintre aceștia Medlrer Isac, Seinfeld Felik și Sturm Max (trecuți sub numerele 14, 15 și 20), n-au documente; remarcă făcută în rubrica „observații”.

10. Tabelul cinematografiștilor (fila 59)

Neîncheiat, scris cu cerneală, cuprindea inițial un număr de 21 capi de familie. S-a mai adăugat în creion al 22-lea, evreul Langherg Kurt, al cărui nume fiind netăiat de pe tabel, deducția că a fost pus în libertate.

11. Tabelul farmaciștilor (fila 61-64)

Scris în cerneală, cuprinde 110 capi de familie și a fost semnat de comandantul grupului de sub supravegherea căruia s-a întocmit.

La pagina 1-a a tabelului, a fost adăugat sub nr. „32^{ab}” cu creion chimic doctorul Samuel Albrecht, la pagina a 2-a s-a adăugat sub „62^{ab}” Polesiuk Dauber Faug și la pagina a 3-a a tabelului sub nr. „89^{ab}”, „89^{bb}”, „89^{cb}”, „89^{db}” s-au adăugat alți patru capi de familie.

Se constată că dintre cei șase adăugați, numai trei dintre ei au fost tăiați de pe tabel, restul (trei) au fost probabil puși în libertate.

Din examinarea tabelului numerar prezentat d-lui Guvernator, reiese că D-sa a dispus ca din totalul de 114 capi de familie să fie autorizați a rămâne „1/2” (tabelul numărul 21, fila 10).

Se constată însă că:

la fila 1 au fost tăiați din tabel 2 capi de familie;

la fila 2 au fost tăiați din tabel 5 capi de familie;

la fila 3 au fost tăiați din tabel 16 capi de familie;

la fila 4 au fost tăiați din tabel 16 capi de familie;

Total 39 capi de familie

ce n-au fost admiși a rămâne în Cernăuți, când dl. Guvernator dispusese să rămână 57 capi de familie, au rămas 75.

Observațiuni generale în legătură cu tabelele ce s-au analizat mai sus

Tabelele, în cea mai mare parte, au fost scrise în creion, sunt neîncheiate și au fost contrasemnate de cel ce a supravegheat întocmirea lui, au adăugiri de după ultimul înscris, fie intercalându-se (prin adăugire) la sfârșitul unei pagini din cuprinsul listei.

Comisia a indicat hotărârea în dreptul numelui fiecăruia prin semne ce nu pot fi ușor înțelese, astfel: semn în unghi, făcute în diferite culori, cercuri ce înscriu numărul de ordine de pe tabel, rezoluția „da” în dreptul numelui evreului cap de familie. În alte împrejurări același „da” în rubrica în care numele evreului este tăiat.

Nu se poate ști dacă adnotarea „da” a fost anterioară ștergerii numelui, sau invers.

Membrii comisiei, sau cel puțin unul dintre ei, n-au semnat tabelul nici la finele lui pentru a stăvili eventualele adăugiri și nici în dreptul numelui celui asupra căruia se hotărâse.

Operația era ușor de făcut, mai ales că, în majoritatea cazurilor se succedau 10-15 și chiar mai multe nume, asupra cărora se hotărâse la fel (exemplu: ar fi trebuit să se facă o acoladă și să se scrie: „cei de la numerele 35 până la 49 nu (sau) beneficiază de autorizații”; după rezoluție urma să se semneze de cei ce hotărâseră aceasta).

Tabelele n-au fost trimise Șefului Siguranței Cernăuți pentru a le controla și a indica pe cei ce au activat în rândurile mișcării comuniste, sau a celor suspecti, sau numai a indezirabililor.

Ceea ce este mai grav însă, este faptul că peste ordinul domnului general, Guvernator al Bucovinei, s-au eliberat mai mulți evrei, decât așa cum Domnia Sa stabilise pe tabelul numeric prezentat de comisie, la începutul operațiunilor de triere.

D. Întocmirea autorizațiilor, semnarea acestora de dl. Guvernator și înmânarea lor evreilor ce urmau să rămână în Cernăuți.

Odată tabelele prezentate comisiei, după ce dl. General Ionescu V., împreună cu primarul Tr. Popovici indicau prin semne, așa cum am arătat, pe cei ce urmau să rămână în Cernăuți, tabelele erau predate maiorului Iliescu M, șeful biroului de întocmire a autorizațiilor și în lipsă sublocotentului Lunguleac, locțiitorul său.

Maiorul Iliescu având în subordine un număr de circa 30-70 elevi T. R. furieri, le repartiza tabelele pentru completarea autorizațiilor imprimare. Ele cuprindeau numele capului de familie, la care, după caz, se adăuga „cu soția”, „cu familia”, „cu trei persoane”, sau fără nici o altă persoană.

Se înțelege că acești furieri, de multe ori, nu puteau înțelege ce s-a hotărât, când pe tabel în dreptul fiecărui nume de cap de familie evreu, comisia a făcut un semn de o anumită culoare, sau când numărul de ordine s-a înscris într-un cerc, sau când s-a subliniat numele și prenumele evreului, sau când după ce el fusese șters, să se facă un semn mai reliefat.

În condițiile acestea s-au putut comite erori și s-a mai putut întâmpla ca, parte dintre ei, interesați de oarecare promisiuni sau daruri, adăugau pe tabele numele persoanelor ce doreau, făcând în dreptul lor un semn ca cel de mai sus, în baza acestei operațiuni, puteau liniștiți să întocmească autorizația.

Autorizațiile completate erau trecute în niște tabele alfabetică improvizate și primeau numărul de înregistrare care se înscria în opisele alfabetică menționate.

Registrul de înregistrare a autorizațiilor nu exista, fapt ce nu putea indica permanent numărul exact al autorizațiilor eliberate.

Autorizațiile completate erau înaintate spre semnare domnului Guvernator al Bucovinei.

Ele erau duse de persoane diferite: de maiorul Iliescu, de sublocotenentul Lunguleac, de diferiți furieri, etc. și oricare dintre ei nu semnau de primirea sau predarea lor.

D-lui Guvernator se prezentau autorizațiile fără nici un borderou, fără nici un tabel sau listă. Domnia sa le semna, apoi erau luate și tot fără formă erau înaintate Maiorului de rezervă Iacobescu Nicolae, Comandantul Ghetoului, sau altui ofițer din Batalionul de Jandarmi și în multe împrejurări erau împărțite chiar de cel ce le aducea (declarația lui Bucevski, fila 143-144).

Trebuie de făcut remarcă că și în operația transmiterii autorizațiilor de la Primărie la Guvernământ se puteau comite abuzuri, întrucât, cel ce le primea putea cu ușurință să sustragă una, două sau mai multe din ele, și apoi să le prezinte titularilor sau la diferiți intermediari cu acces în ghetou, cerând sume de bani în schimbul înmânării autorizațiilor sustrate, în modul mai sus arătat.

Înmânarea autorizațiilor

În cele mai multe cazuri, autorizațiile au fost date Maiorului [în] rezervă Iacobescu, Comandant al Ghetoului. Operațiunea se făcea tot fără forme de primire și predare.

Nimic organizat. Cel ce primea autorizația nu semna de primirea ei, și voit sau nevoit, ele se înmânau fără ca cel ce a primit-o să producă acte prin care să se legitimeze.

Aceasta a dat naștere la abuzuri, unii dintre evrei au primit autorizațiile altora (declarațiile Maiorului Iliescu (fila 151)).

În unele cazuri autorizațiile (în număr de 3-4000) au fost întocmite după niște tabele făcute la primărie, de alte organe decât cele puse sub ordinele maiorului Iliescu. Aceste autorizații au fost trimise prin Secretarul Primăriei Bucevski în ghetou pentru a fi înmânate beneficiarilor (declarația Bucevski și Maior Iacobescu, filele 151-217).

Maiorul Iacobescu, primind autorizațiile, le completa cu membrii familiei evreului trecut pe autorizație. Această operație se făcea și de ofițerii din subordinea Comandantului Ghetoului și chiar de necunoscuți (declarația Maiorului Iacobescu, filele 208, 209 și 210).

Din cele câteva autorizații ridicare din arhiva aflată la Cernăuți, se vede modul abuziv în care s-a procedat.

Astfel:

1. Autorizația nr. 7662 (fila 110) eliberată pentru Liker Beniamin cu soția sa, a fost completată de Maiorul Iacobescu cu: *”bătrânul de 83 ani, soția 73 ani cu fiul Benhard cu soția și doi copii ce întreține pe bătrâni, fiul este maistru țesător tricotate”*. Se vede că această rezoluție scotea din ghetou șase persoane (trei generații) în loc de bătrân cu soția, dar se mai constată că atunci când celelalte persoane au fost puse în libertate nu s-a specificat cel puțin numele exact al celor ce se eliberau. Bătrânul putea să-și atașeze pe oricine lângă el, pretinzând că îi este fiu, noră sau nepot.

Organele de execuție puteau număra pe lângă bătrânii autorizați de a părăsi ghetoul, pe oricare alți patru indivizi. Nu exista mijloc de control pentru îngrădirea abuzurilor eventuale.

2. Autorizația nr. 8386 (fila 108) deși eliberată pe numele femeii Salter Adela, specificându-se „singură”, ca „bătrână”, este completată la data de 29.10.1941 prin: „*cu fiica Sehneiorici Etri*”.

Completarea este semnată „Maior.....” (Maiorul Iacobescu declară că este semnătura sublocotenentului rezervă Criveanu²⁰).

3. Autorizația nr. 649 (fila 109) prin care urma a se pune în libertate industriașul Schreiber cu două persoane, este completată de sublocotenentul Criveanu astfel: „*cu soția Maria Schreiber, cu copilul Gerhard Schreiber de 13 ani și cu tatăl Florin Ber Schreiber de 59 de ani*” (deci în loc de trei s-au eliberat patru persoane).

Autorizația, în colțul dreapta sus poartă adnotarea D-lui General Ionescu V.: „rupt din eroare – Bun”. Nu se știe dacă adnotarea s-a făcut înainte de data de 30.10.1941 când s-a făcut completarea cu a patra persoană neprevăzută în autorizație, sau după aceasta.

4. Autorizația nr. 5948 (fila 111), evreul Schirold Tachel este autorizat a părăsi ghetoul împreună cu căpitanul Andreescu Dan (declarație Maior Iacobescu fila 209) completează autorizația înscriind în ea și pe a cincea [persoana].

5. Autorizația nr. 5609 (fila 112) dată pentru Silberstein Rozalia, prin rezoluția Maiorului Gemănarului (declarația Maiorului Iacobescu fila 209 verso) este completată cu încă trei nume: „cu părinții Zisu, Charlotte și sora Reghiu”. Completarea poartă data de 23.10.1941.

6. Autorizația nr. 10110 (fila 113) dată pentru dactilografa Steyer „singură” este completată prin rezoluția Maiorului Gemănarului la 31.10.1941 „*cu tatăl Max și mama Lola*”.

7. Autorizația nr. 7284 (dosar fila 114), dată unui comerciant Smatufi Abraham și familiei sale este completată de Maiorul Gemănarului la 29.10.1941, înțelegând că în familie intră și socrii evreului.

8. Autorizația nr. 5707 (dosar fila 115) dată pentru Dora Saharo „cu două persoane” este completată de Maiorul Gemănarului cu a patra persoană.

9. Autorizația nr. 5185 (dosar fila 116) pentru eliberarea lui Isidor Steufler este completată de Maiorul Gemănarului astfel: „24.10.1941, *cu soția Roza, fiicele Ritina și Irina, cu socrii Lindelfeld Bernard și cu Berta și sora Sali*”. Autorizația privitoare la o persoană este completată cu încă șase, cu gradele de rudenie specificate.

10. Autorizația 6374 (fila 117) dată lui Scholl Iakel cu soția, este adnotată la 25.10.1941 de Maiorul Gemănarului, care permite să părăsească ghetoul și a treia persoană, Fobus Meller, socrul beneficiarului autorizației.

11. Autorizația nr. 477 (fila 118) dată tâmplarului Schwartz Iosif cu familia, este completată cu numele a cinci persoane.

Completarea este făcută de o persoană a cărei semnătură este indescifrabilă chiar de către Maiorul Iacobescu, Comandantul Ghetoului (declarație fila 209).

Deci:

– cu autorizații eliberate pentru: – specificându-se „o singură persoană” ieșeau 6-7 persoane, părinți, copii și nepoți.

– Prin completările făcute pe autorizații, se înțelegea că familia poate cuprinde și pe alți membri decât părinții întreținuți de autorizat și copii minori ai acestuia.

– În completările făcute pentru părăsirea ghetoului, de multe ori nu se arăta numele și prenumele celor ce întovărășeau pe cel prevăzut în autorizație și niciodată acestea nu arătau că cel ce întovărășea posedă biletul de populație cu nr. sau în lipsă, actele ..... din care să reiasă gradul de rudenie cu cel autorizat sau posibilitatea interioară de control.

– Completările pe autorizații erau făcute de Maiorul Iacobescu, de oricare dintre ofițerii săi subalterni și chiar de persoane ale căror semnături sunt necunoscute nici chiar de Maiorul Iacobescu (declarația acestuia, fila 209).

---

²⁰ Identificat cu Theodor Criveanu (?-1988), ofițer și avocat român. Prin contribuția sa la întocmirea listelor cu evrei indispensabili au fost salvați de la deportare mai mulți evrei ce nu se încadrau în plafonul impus de Guvernământul Bucovinei. A fost distins post-mortem, în 2007, cu „Medalia celor Drepti între Popoare” de către statul Israel și Institutul Yad Vashem.

– Maiorul Iacobescu nu poate preciza dacă a primit un ordin expres care să-i dea dreptul să completeze autorizațiile în sensul sus arătat și nici nu poate, sau nu vrea, să precizeze dacă la rândul său a dat această încuviințare subalternilor săi.

Cum am arătat, această operație, a completării autorizațiilor cu membrii de familie, a putut da și, desigur, a dat naștere la o întreagă serie de abuzuri, întrucât organele de control la poarta ghetoului eliberau pe număr și nu se identifica persoana. În felul acesta putea părăsi ghetoul oricine, dacă se declară membru al familiei celui ce primise autorizația.

*

* *

În spiritul ordinului dat de Președinția Consiliului de Miniștri, comisia trimisă pentru anchetarea neregulilor ce s-ar fi comis în legătură cu trierea evreilor din Cernăuți, a decis că trebuie a se audia o serie întreagă de informatori, persoane oficiale ce au observat la trierea evreilor din ghetou sau persoane particulare, creștini și evrei, ce pot da relații în legătură cu operațiile de triere.

S-au audiat astfel:

1. *Dl. Traian Popovici*, fost primar al orașului Cernăuți, declară (fila 135 și următoarele) că în ziua de 11 octombrie 1941 a fost chemat de Dl. Guvernator al Bucovinei ca delegat, ca împreună cu dl. dr. N. Lupu, cu dl. general Ionescu V., și cu dl. colonel Gh. Cristescu, să întocmească o listă cu evreii care sub un anumit aspect ar urma să fie exceptați de la evacuare.

La 13 octombrie 1941, acea listă prezentată domnului Guvernator, a fost aprobată.

La aceeași dată, directorul Românilor din Cernăuți a prezentat un tabel cuprinzând 550 evrei capi de familie specialiști, aparținând la diferite întreprinderi industriale.

În continuare, dl. Popovici declară (fila 136) că în ziua de 15 octombrie 1941 a fost numit, ca împreună cu generalul Ionescu să desemneze un număr de 15-20.000 evrei, elemente de elită, specialiști, industriași și meseriași, care urmau a rămâne în Cernăuți. Chiar în acea seară dl. General Ionescu a adunat comitetul evreiesc, căruia i-a dat norme pentru întocmirea tabelelor pe profesii și concomitent s-a dat ordin la Dir. CFR să sisteze transporturile în Transnistria până la data de 21 octombrie 1941, dată până la care dl. Guvernator ordonase să se termine trierea.

În continuare dl. informator declară că în ziua de 17 octombrie 1941, tablele întocmite în ghetou au fost aduse la Primărie și acolo s-au centralizat într-un tabel numeric. Tabelul a fost prezentat domnului Guvernator ce a hotărât cota pe categorii de profesii și evreilor ce trebuiau să rămână în Cernăuți. De exemplu: În total „da”, în total „nu” „3/4”, „1/2”, „1/4”, „1/5”, etc. Apoi, dl. Popovici arată cum a procedat la lucrările de triere, ținând seama de cotele fixate de dl. Guvernator (se știe că acele cote n-au fost pretutindeni respectate, fapt ce n-a fost motivat în nici un fel).

Se arată cum se întocmeau autorizațiile, cum ele erau trimise domnului Guvernator pentru semnat, de cele mai multe ori prin sublocotenentul rezervă Lunguleac și că după semnare, autorizațiile erau date comandantului ghetoului, maiorul Iacobescu, care le distribuia evreilor.

Dl. Traian Popovici mai arată (fila 138) că în timpul lucrărilor, comisia era asistată de reprezentanții diferitelor autorități și întreprinderi particulare, care solicitau ca anumiți evrei să rămână în Cernăuți, fiind indispensabili întreprinderilor.

Comisia – declară dl. informator – ținea seama de aceste cereri, centralizându-le într-un tabel, ce ulterior se prezenta domnului Guvernator pentru a decide.

Este de remarcat că se întocmea un tabel separat pentru cei ce n-ar fi fost înscrși. Deci nu era nevoie de adăugiri în listă.

Cu alte cuvinte, adăugirile în tablele anexate dosarului n-au fost făcute de membrii comisiei.

Dl. Traian Popovici a declarat că în timpul lucrărilor, de comun acord cu dl. general Ionescu V., au făcut calculul cu numărul evreilor ce urmau să rămână în Cernăuți să nu treacă cifra de 13-15.000 suflete. Într-una din zile dl. Guvernator prin Dir. Românilor, a trimis comisiei un tabel de circa 1.000 de specialiști și capi de familie (ei reprezentau cam 7.000 de suflete).

Cum acest important număr de evrei adăugați la cei deja fixați a rămâne în Cernăuți, făcea să se treacă chiar de plafonul de 20.000 suflete.

Dl. general Ionescu a dispus să se facă rețușări în tabelele asupra cărora se hotărâse.

Atunci s-au eliminat tabelele întregi, cum cel „al bătrânilor”, socotind că cei tineri pot trage afară din ghetou pe părinții ce sunt întreținuți de ei și nu invers.

Asupra afirmațiilor făcute de dl. Traian Popovici în legătură cu tabelul întocmit prin Dir. Românilor avem de făcut două constatări și anume:

a) Direcția Românilor este o instituție ce trebuia în prim rând consultată, chiar înainte de întocmirea tabelelor de către comitetul evreiesc pentru că:

- această direcție trebuie să aibă numărul și numele lucrătorilor și specialiștilor evrei ce lucrează la toate întreprinderile trecute în patrimoniul statului, și dacă nu le avea, Direcția Românilor trebuia să le întocmească în câteva ore, prin proprietarii, giranții, etc. fabricilor și întreprinderilor industriale. Aceste tabele făcute pe răspunderea proprietarilor, directorilor sau giranților de întreprinderi, prezentau singura garanție serioasă și incomparabilă cu a celor ce întocmiseră tabelele în ghetou.

Comisia n-a ținut seama de această instituție. Odată aceste tabele întocmite, comisia (dl. general și dl. primar), după ce consulta pe Șeful Serviciului Siguranței asupra eventualelor suspecți și indezirabili, urma să decidă asupra fiecărui înscris în tabel și prin aceasta era în prim loc asigurată viața industrială din oraș.

Odată îndeplinit acest lucru, s-ar fi eliberat un prim lot de evrei necesari și cu adevărat specialiști și s-ar fi avut numai de aici înainte a decide asupra celorlalți până la plafonul ordonat de 15-20.000.

b) Nu se poate spune că tabelul întocmit de Dir. Românilor era un lucru nou pentru comisia ce hotăra asupra eliberării evreilor din ghetou, pentru că în tabelul numeric, înaintat chiar de comisia domnului Guvernator pentru a decide asupra categoriilor de profesioniști, ce urmau a rămâne și asupra proporției ce urma să fie respectată, vedem că repetat dl. Guvernator, în rezoluții, face trimiteri și indică atenție sau grijă asupra tabelului indicat de Dir. Românilor sau de directorul ei, dl. Pavlescu²¹.

Deci nu se poate afirma că tabelele înaintate de Dir. Românilor au fost un fapt de surprindere.

c) Când se pretinde că pentru a nu se trece peste plafonul stabilit s-a eliminat „tabelul bătrânilor”, este iar o afirmație făcută fără grija că poate fi controlată. Într-adevăr, am arătat cum s-a procedat cu eliberarea autorizației nr. 7662 (dosar fila 120) și cu completarea ei.

Este cazul a se repeta:

Autorizația este eliberată pentru „bătrânul” Linker Benjamin cu soția.

Completarea maiorului Iacobescu prevede că acest evreu are 83 ani, că soția sa are 73 ani și se mai constată că prin această completare s-au eliberat încă patru persoane membri din familie (descendenți).

Cum autorizația are numărul 7662, reiese că nu se poate spune că ar fi printre primele și că ulterior s-a luat măsura declarată de dl. primar.

Și această declarație deci nu poate fi luată în seamă.

La fila 139 dl. primar declară că [la] terminarea lucrărilor de triere a primit plângeri și proteste din care reiese că din Cernăuți au plecat elemente ce ar fi trebuit să rămână și că au rămas elemente ce au trebuit să plece.

Datorită acestui fapt dl. general Ionescu împreună cu dl. colonel Petrescu au hotărât revizuirea autorizațiilor eliberate.

În declarație se mai spune că la terminarea reviziei și trierii au rămas în ghetou 4-5.000 evrei, care n-au mai fost trimiși în Transnistria întrucât transporturile [s-]au sistat.

La fila 139, dl. Tr. Popovici declară că dl. Lt. Col. Petrescu și Maiorul Tarnovski au verificat lucrările comisiei. Faptul nu este recunoscut de dl. Lt. Col. Petrescu (fila 230).

Dl. Informator mai declară (fila 14 verso) că n-a știut de completările făcute pe autorizații cu alți membri străini de familie decât în baza terminării operațiunilor de triere și că faptul acesta a determinat a se face verificarea. În continuare se arată ce a înțeles comisia prin membrii familiei și face insinuarea : „părinții întreținuți de copii sau viceversa, persoane adulte înfirmе sau întreținute de capul familiei”.

Întrebat asupra adăugirilor din tabelul medicilor, Dl. Informator nu știe cine a făcut intercalarea pe care o apreciază „fals”. În continuare declară : „știu că am chemat pe D-rul Neurbergher la comisiune cu

²¹ Eugen Pavlescu (1889-1977), istoric român. În cadrul Guvernământului Bucovinei a condus între 1941-1944 Direcția Românilor și Administrării Bunurilor Statului. Arestat de autoritățile comuniste, este închis și eliberat în 1956.

alți doi medici, cari au făcut selecțiunea pe măsura cotei și coeficientului fixat de dl. Guvernator. Indicativul putea să fie făcut de subsemnatul sau de dl. General V. Ionescu sau de vreunul din medicii însărcinați cu verificarea” :

Cu alte cuvinte dl. Informator ne arată rolul important ce-l aveau medicii evrei în determinarea colegilor lor de a nu părăsi Cernăuțiul. Este tot atributul comisiei trecut în mâna a trei evrei.

În partea finală din declarația sa dl. Tr. Popovici declară că știe din zvon public că s-ar fi exploatat situația evreilor prin intervenții.

Nu știu dacă acest fapt este sau nu adevărat.

2. Bucevski Const., Secretar G-ral al Primăriei Cernăuți, este vizat prin același denunț adresat Președinției Consiliului De Miniștri, că a traficant eliberarea evreilor din ghetou, acuzații ce se aduc deopotrivă lui Traian Popovici și Maior Iacobescu Nicolae Comand. Batal. de Jandarmi.

În declarația de la filele 148, susnumitul arată că în ziua de 16 octombrie 1941, a fost delegat să aducă la dl. General Ionescu pe cei 18 evrei ce făceau parte din comitetul care urma să întocmească liste pe profesioni.

În continuare, declară că în ziua de 18 octombrie 1941, a fost trimis în ghetou pentru a strânge listele și a le aduce la comisie.

Afirmă că a fost acolo de 3-4 ori, întovărășit de avocatul Doboș și de un șef de serviciu Ilie Cojocaru.

A mai fost trimis în ghetou pentru :

- a stabili ce anume membri din familia evreului pot ieși în baza autorizațiilor;
- a supraveghea modul cum se execută operațiunea.

Susnumitul mai declară: deoarece s-au primit reclamațiuni că unele autorizații ar fi dispărut iar altele au ajuns în mâini străine, a fost trimis cu ultimul stoc spre a fi distribuite celor ce le așteptau.

Acest fapt s-a petrecut în ultima zi a transporturilor.

Afirmă că din ordinul Președinției Consiliului de Miniștri, s-a făcut o percheziție la domiciliu.

Din cele declarate reiese:

1) Încălcări de atribuții

De unde în baza ordinului dat de dl. General Ionescu, autorizațiile erau predate la început Comandantului Ghetoului, care le împărțea prin organele sale, la un moment dat și de atunci repetat, Bucevski se substituia atribuțiilor acestuia și le împărțea personal.

2) Subestimare în funcțiunea ce deține.

În plus de cele atribuite mai sus, îl mai vedem pe acest funcționar superior, subestimând funcțiunea sa de Secretar G-ral. al Primăriei prin aceia că se transformă în curier, ducând autorizațiile personal în ghetou – unde în loc de a le preda Comand. Militar, le distribuia personal.

3) Tolerare de abuzuri săvârșite în completarea autorizațiilor.

Deși trimis să supravegheze mersul operațiunilor la distribuirea autorizațiilor și cu toate că știe de adăugirile ce se făceau pe unele din ele prin completări de persoane, totuși nu a luat nici o măsură și nici nu a încunoștiințat comisia de cele petrecute.

4) Răspundere comună pentru adăugirile făcute în tabel.

Atât din declarația sa, cât și din aceea a d-lui General Ionescu, reiese că nu numai că făcea parte din comisia de triere a evreilor, dar că a conlucrat efectiv la operațiunile făcute de comisie.

Este deci responsabil de toate adăugirile și intercalările făcute pe tabele.

5) Interese arătate în găsirea unor anumiți evrei.

În declarația dată de Maiorul Iacobescu (fila 217) se vede că susnumitul Bucevski a venit la unul din trenurile în care se găseau îmbarcați evreii ce urma a pleca, și s-a interesat dacă anumite persoane se alfau în acel transport.

6) [Din] declarația dată de avocatul Hart Kamilo (fila 171) reiese că Bucevski l-a transportat de două-trei ori în oraș cu automobilul Primăriei, pus la exclusivă dispoziție a secretarului General al Primăriei.

Faptul de mai sus a fost remarcat de opinia publică și a avut consecința că a dat posibilitate la aprecieri defavorabile pentru un funcționar superior al Statului.

3. Dl. General Rez. Ionescu Vasile a fost președintele comisiei de triere a evreilor, a binevoit să dea o declarație (filele 177-196) în care arată cum în calitate de Comandant Militar al Bucovinei, încă de la înființarea ghetoului, a primit de la Guvernământ unele atribuțiuni în legătură cu strângerea evreilor în ghetou.

D-sa dă relații în privința înființării ghetoului și arată cum în ziua de 12 octombrie 1941 a început transportarea evreilor în Transnistria. Aceasta a durat 2-3 zile în care s-au evacuat circa 7.500 evrei. Guvernământul a întocmit un tabel în care erau trecuți un număr de circa 2.000 „specialiști” ce urmau să rămână în Cernăuți.

După alte 2 zile – declară dl. General – Guvernământul oprește evacuarea și este numit D-sa împreună cu dl. primar Tr. Popovici având și concursul Consulului German, să facă trierea unui număr de circa 15 – 20.000 evrei, cuprinzând : intelectuali, specialiști în industrie, comerț și diverse meserii. Aceștia urmau să rămână în Cernăuți.

Dl. General arată cum s-a dat ordin comitetului evreiesc, să întocmească liste pe categorii de specialiști, după care s-a întocmit tabelul numeric ce s-a prezentat d-lui Guvernator care a stabilit proporția celor ce rămân și celor ce urmează să fie evacuați.

În urmă comisia a stabilit pe cei ce trebuiau să plece în Transnistria tăindu-i după tabel, și pentru rest se completau autorizații, se numerotau, se înscriau în tabele alfabetice, se semnav și li se înmânau prin Cd. Ghetoului.

Aproape de terminarea întocmirii autorizațiilor, s-a început evacuarea celor circa 29.000 evrei ce nu au fost admiși a rămâne în Cernăuți. Cum în acel moment se constatare că s-au întocmit un număr de circa 11.000 autorizații, cari înmulțit cu 3 (membrii familiei) ar fi însemnat 33.000 suflete, număr ce depășea plafonul stabilit, s-a hotărât revizuirea.

Revizuirea a fost ordonată și din cauză că se constatare că la ieșirea din ghetou, capii de familie evrei, în afară de familia lor mai strecurau și alte rude, care ar fi mărit numărul evreilor eliberați.

Revizuirea autorizațiilor:

Prin ordonanțe s-a dispus ca toți evreii ce au primit autorizații să le predea biroului special format, aducând totodată două declarații (modelul imprimat) în care să fie trecuți nominal (pe vârste, specialități, profesii, etc.) toți cei eliberați în baza autorizației capului de familie.

Cel ce era trecut pe declarație în afară de dreptul stabilit de comisie, era introdus în ghetou pentru a fi transportat peste Nistru.

Cu ocazia revizuirii, s-a instituit pe lângă comisie și un birou al Sig. Generale și altul militar care stabilea dacă cei ce se prezentau nu erau din cei indezirabili.

La 15 noiembrie până când a durat evacuarea și când au sistat transporturile în Transnistria, se arată că au rămas în Cernăuți 16.500 evrei trecuți în aproximativ 5.500 autorizații. Cei ce au rămas peste această cifră – declară dl. General Ionescu – au fost cei care nu s-au putut evacua din cauză că au sistat transporturile. (Se face aluzie la cei 4-5.000 rămași în ghetou și care au fost puși în libertate, formând așa numitul lot II).

La fila nr. 184 dl. General declară textual: „adăugirile în tabele se făceau de comisie, de un membru sau chiar de o persoană ajutătoare comisiei cu asentimentul comisiei, sau a unui membru din comisie, etc.”

La fila nr. 186 dl. General referindu-se la modul în care s-a lucrat spune textual: „totul a mers urgent și pe încredere”.

D-sa mai adaugă că autorizațiile nu erau trimise la semnat, cu tabele sau cu borderouri din cauza lipsei de timp. Se afirmă că în afară de personalul pus sub ordinele Maiorului Iliescu, un număr de autorizații s-au scris chiar de funcționarii primăriei (este vorba de autorizațiile menționate de Maiorul Iliescu (fila 146) și probabil cele duse în ghetou de Bucevski (fila 144).

Dl. General recunoaște că pe unele tabele s-au eliberat autorizații peste proporția stabilită de dl. Guvernator, dar tot D-sa arată că din alte tabele se constată că au fost mai puțin evacuați.

La fila 188 dl. General declară că o parte din cei cu autorizații în neregulă, când trebuiau să fie din nou introduși în ghetou, au fost greu de găsit.

Se arată că autorizațiile s-au predat fără nici o formă și că Batalionul de Jandarmi a făcut completarea autorizațiilor cu membrii din familie și că acest lucru s-a remediat prin revizuire.

La fila nr. 191 se arată că și Secretarul General al Primăriei Bucevski, făcea parte din comisie și că Av. Primăriei Doboș a lucrat în plenul comisiei.

La fila nr. 193 dl. General declară că au intrat în ghetou tot felul de interesați. Se dau relații asupra operațiunilor făcute de Av. E. Hotinceanu în unire cu un armator străin care a strâns valori și bani de la o parte din evrei în vederea emigrării în Palestina.

Asupra celor declarate de dl. General avem a face următoarele declarații:

1. Trierea evreilor pe tabele și eliberarea autorizațiilor s-a făcut în mod neregulat, întrucât s-au dat mai multe autorizații aceleași persoane (înscrisă pe mai multe tabele), nu s-au verificat indezirabilii, în autorizații s-au trecut de Comandantul Ghetoului și alte persoane decât cele prevăzute în autorizație etc., fapte ce au hotărât revizuirea.

2. Revizuirea nu putem crede că a avut un rezultat prea fericit întrucât:

Evreul chemat cu declarația tip completată putea să înscrie în ea pe cine voia, din familia sa, și să omită pe cel ce știa că părăsise ghetoul neregulat.

Capul de familie putea trece orice cifre privitoare la vârsta părinților lui precum și a copiilor, întrucât faptul nu era controlat de comisie, și în felul acesta revizuirea nu a însemnat decât să confirme mai accentuat dreptul celor trecuți în declarație, de a rămâne în oraș.

În fața comisiei se prezenta o singură persoană (capul de familie), cea pe numele căreia se eliberase autorizația, ceilalți chiar în neregulă fiind trecuți în declarație, puteau sta ascunși până ce se stabilea dacă în urma revizuirii sunt sau nu admiși să rămână în localitate. În cazul că erau admiși n-aveau nevoie să mai rămână ascunși, în caz contrar au rămas dispăruți și neidentificați.

În urmă ei s-au prezentat în fața comisiei pentru a primi autorizațiile „barate” (lotul II).

Cei cari au fost prinși și trimiși în ghetou au putut rămâne în grupul celor circa 5.000 ce au fost eliberați fără nici o formă la terminarea transporturilor în Transnistria.

Aceștia formând lotul nr. 2 sunt astăzi în Cernăuți.

3. Când se afirmă că numai în a doua parte a operațiunilor de triere – la revizuire – s-a cooperat cu organele de Sig. a Statului pentru identificarea celor indezirabili, apreciem că este o altă lipsă ce trebuia îndepărtată.

Înainte ca tabelele să fie trecute personalului ce completa autorizațiile, ele trebuiau să fie vizate de organele Sig. Statului care urmau să răspundă de indezirabilii ce eventual ar fi rămas trecuți pe tabele ca admiși a rămâne în Cernăuți.

Prin revizuire credem că nu s-a putut prinde decât o mică parte din cei indezirabili, restul au fugit sau au reușit să se ascundă până la epoca în care porțile ghetoului s-au deschis atunci când transporturile [s-]au sistat.

4. Dl. General, ca și dl. Tr. Popovici, ca și Maiorul Iacobescu afirmând că datorită lucrărilor comisiei de trierea evreilor au rămas în Cernăuți un număr de 16.500 evrei, credem că fac o afirmație care în parte vine în contradicție cu cele declarate de șeful Bir. Autorizații.

În adevăr la fila 149 Maiorul Iliescu făcând un studiu statistic arată numărul evreilor rămași în Cernăuți.

Astfel:

Evrei rămași cu autorizații	16.391
Evrei suspecti ce urmează a fi evacuați	235
Evrei rămași fără autorizații cc	5.000
Total	21.626

Ca o concluzie, plafonul (15-20.000) a fost depășit și nu se poate spune că depășirea provine din cauza sistării transporturilor, întrucât netransportarea indezirabililor (suspecti) și a celor fără autorizație a fost consecința „revizuirii”, impusă de neregulile comise cu eliberarea celor neautorizați. Aceste nereguli au provocat întârzierea prin operațiile de revizuire, care n-au dat rezultat.

5. În privința afirmării că, completările tablourilor erau autorizate de comisie și făcute de unul din membri ei sau de o persoană ajutătoare avem de făcut următoarele observații:

a. Dl. Traian Popovici (declarația fila 142) întrebat fiind asupra adăugirilor din tabelul medicilor declară textual: „nu știu cine a făcut aceste adăugiri și deci este un fals”. D-Sa membru în comisie, nu știe de astfel de operațiuni și le califică ca infracțiuni.

b. Tabelele făcute în ghetou, de îndată ce au trecut la comisie și de îndată ce pe ele (chiar pentru semne așa cum ele sunt făcute) s-a statuat asupra rămânerii sau exilării fiecărui evreu, ele au devenit acte publice, supuse controlului superior și deci eventualelor răspunderi. Atunci când încheiate sau neîncheiate, pe tabele trebuiau a se face adăugiri, acest lucru urma să fie făcut cu o formă: să se completeze cu cerneală roșie și să se semneze de cel ce avea căderea să treacă în tabel, iar atunci când tabelul nu era încheiat, comisia urma printr-o mențiune sau chiar numai printr-un semn să-l încheie.

c. Faptul expus la punctul „b” nu este un lucru necunoscut nici chiar celor ce conclucrau sau ajutau comisia, întrucât se constată că în tabelul „exportatorilor de păsări și ouă” la nr. 25 (ultimul fila 17) se adaugă Bernștein Isac, în dreptul căruia este semnat Maiorul Iacobescu. Întrebat, ofițerul nu-și recunoaște semnătura (fila 210).

Același lucru și la fila 58 „tabelul curelarilor” unde sub nr. 22 este trecută, tot cu creionul, Friedwald Clara, și tot așa și aici Maiorul Iacobescu nu-și recunoaște semnătura.

După cele declarate de dl. General Ionescu urmează că membrii comisiei sau una din persoanele ajutoare, au semnat pe Maiorul Iacobescu.

d. Tabelul farmaciștilor (fila 01) așa cum am arătat, este complectat prin adăugire la finele fiecărei file și prin intercalare în tabel, numerele „32^a”, „62^a”, „89^a”, „89^b”, „89^c”, „89^d”. Un sistem de completare prin intercalare și adăugire necunoscut administrației noastre.

e. Dar lucru mai grav, pus de dl. General Ionescu în sarcina D-Sale, în sarcina comisiei sau a persoanelor ajutoare comisiei, este în legătură cu tabelul nr. 143 „zidari, sobari și teracotiști”, meseriași ce din tabelul aprobat de dl. General Guvernator urmau să rămână în Cernăuți toți 18 trecuți inițial în el.

S-au adunat însă cei dela nr. 19 și 20, și anume Bernard Komer ca tâmplar și Wittner Solomon. Din declarațiile lor (filele 165 și 158) se constată că primul este „cântăritor public autorizat” (nu tâmplar) și că al doilea, Wittner Solomon, este un aventurier, fost în serviciul unei popote a poliției N.K.V.D. în timpul ocupației Cernăuților, urmărit pentru contrabandă etc.

Ambii sunt liberi și s-au prezentat în fața comisiei de anchetă.

f. Un caz asemănător celui de mai sus este completarea prin intercalare în tabelul medicilor (fila 20 și 21) sub nr. 66, și fără număr de ordine este trecut ca dr. radiolog Margulies Rubin.

Evreul a primit autorizația nr. 1877 și din copia declarației de la fila 67 se constată că nu este „radiolog”, ci „inginer”.

De remarcat că dr. Neubergher, cel ce întocmise tabelele, în declarația de la fila 154 nu-l cunoaște pe dr. Margulies. Din declarația d-lui Tr. Popovici acest dr. Neubergher asistase comisia când s-a decis în legătură cu eliberarea sau expulzarea medicilor.

Totuși numitul a fost liberat pe tabelul medicilor și beneficiază astăzi de libertate în Cernăuți.

g. Așa cum s-a mai arătat, în tabelul „diferiților meseriași și profesioniști” sub nr. 90, ce termina una din file, este adăugat la nr. 91 Teitler Avram, este pus în libertate, și de remarcat că la fila următoare tabelul curpinde și nr. 91.

Acest act, așa cum el este făcut nu poate fi pus în sarcina altcuiva decât în sarcina comisiei sau persoanelor ajutoare, așa cum a declarat dl. General Ionescu.

Fără să analizăm și celelalte tabele anexate la dosar, credem că exemplele citate sunt suficiente pentru a dovedi răspunderea celor indicați de dl. General în declarația D-Sale.

6. Când se afirmă că, în adevăr în unele tabele (ziariștii) s-a depășit proporția fixată de dl. Guvernator, se caută a se aduce scuza că în alte tabele s-au eliberat autorizații mai puține decât prevedea ordinul în rezoluție al d-lui Guvernator.

Dar tocmai acest fapt a dat naștere la comentarii cu totul nefavorabile pentru autoritatea statului, atunci când – așa cum prevede anonimă înaintată Președinției Consiliului de Miniștri – se afirmă printre locuitorii cernăuțeni că nu s-au expulzat decât cei ce n-au putut plăti.

5. *MAIORUL IACOBESCU N.* numit comandant al Ghetoului („indicat în denunț ca unul ce a traficant cu eliberarea evreilor din ghetou”), arată cum a organizat paza, cum s-a făcut internarea evreilor și cum după o zi sau două transporturile [s-]au sistat pentru a se tria un număr de 15-20.000 evrei ce urmau să rămână în Cernăuți, ca specialiști. În acest scop știe că s-au întocmit tabele pe profesioniști și că o parte din evrei s-au înscris pe mai multe tabele, ca având 2-3 profesioniști.

La fila nr. 200 declară că în timpul cât se făcea trierea și eliberarea evreilor din ghetou continuau și transporturile. Faptul este inexact întrucât ele [s-]au sistat după a doua zi și n-au fost reluate decât în ziua de 28 Octombrie 1941, după triere (declarația Lt. Col. Petrescu fila 231).

Afirmă că personal a prins pe doi soldați jandarmi ce au eliberat pe doi evrei din ghetou fără ca ei să posede autorizație și că i-a pedepsit disciplinar.

Faptul acesta constituind un fapt penal („înlesnire de evadare”) cazul trebuia deferit Curții Marțiale.

Declară că în toate împrejurările el primea autorizațiile pentru eliberarea evreilor din ghetou, dar că odată ele au fost date și comitetului evreiesc pentru a le distribui. Primirea și înmânarea autorizațiilor le făcea fără nici o formă.

A constatat că autorizațiile erau defectuos întocmite, întrucât ele nu arătau precis cine urmează capul de familie ce se elibera, și ca o consecință au putut părăsi ghetoul persoane ce nu ar fi avut dreptul. Atunci a cerut d-lui General Ionescu, să trimită pe cineva care să stabilească acest lucru. A fost trimis avocatul Doboș, care timp de două zile în ghetou a luat parte la supravegherea celor ce trebuiau să părăsească ghetoul ca însoțitori ai celui trecut în autorizație (fila 206 verso).

Recunoaște că el a autorizat pe Linker Bernard să părăsească ghetoul întovărașit și de alte persoane netrecute în autorizație.

Declară că el nu a încuviințat pe subalternii săi să completeze autorizațiile cu membrii din familia evreului cap familie (fila 209). Recunoaște semnăturile Maiorului Gemănaru, Cpt. Andreescu și Sublt. Criveanu pe autorizațiile ce i s-au prezentat (dosar fila 208-210) prin care se permitea ca persoane netrecute în cuprinsul autorizației să părăsească ghetoul.

Declară falsă semnătura sa, trecută în dreptul numelor evreilor adăugați în tabelele curelarilor și cinematografiștilor. Crede că este semnat de dl. General Ionescu (fila 210 verso).

Recunoaște că a transportat pe evreul Hart cu motocicletă în câteva rânduri, dar numai în cuprinsul ghetoului, pentru a-l ajuta în executarea unor ordine.

Declară că în ghetou nu s-au făcut târguri de obiecte prețioase, devize și valori, dar crede că s-au putut face vânzări și cumpărări de tablouri, haine, blănuri etc., fapt ce nu era oprit. Se știe că dl. General Guvernator a dispus că nu este permisă nicio operațiune de acest fel.

Afirmă că și Secretarul General al Primăriei Bucevski a adus la rampa de îmbarcare a evreilor autorizații privitoare la eliberarea evreilor.

Din răspunsul de la fila 214 reiese că persoane neautorizate de dl. Guvernator sau de dl. General Ionescu puteau intra în ghetou numai după aprecierea ofițerilor aflați la poartă.

Asupra celor declarate de Maiorul Iacobescu putem face următoarele observații:

1. Paza ghetoului nu era sigură. Se intra acolo fără autorizația scrisă a d-lui Guvernator sau a d-lui General Ionescu;

2. Soldații de sub ordinele sale au putut elibera evrei, și că în loc să fie deferiți Curții Marțiale pentru că au comis un grav fapt penal, au fost pedepsiți disciplinar;

3. Maiorul Iacobescu a permis ca, în afară de el și de subalternii săi, autorizațiile să fie aduse și distribuite evreilor și de alte persoane (comitetul evreiesc și Bucevski).

Faptul deși cunoscut de el nu l-a raportat.

4. Datorită modului defectuos în care s-au întocmit autorizațiile, au părăsit ghetoul și alte persoane decât cei care ar fi trebuit;

5. Maiorul Iacobescu și subalternii săi Maiorul Gemănaru și Cpt. Andreescu și Sublt. rez. Criveanu, – fără ordin – au autorizat să părăsească ghetoul și pe alți evrei decât cei specificați în autorizație. Această operație a fost făcută și de alte persoane neidentificate;

6. S-au călcat dispozițiile date de Guvernământ permițându-se ca în ghetou să se facă târguri de haine, covoare, tablouri, etc.

5. *MAIORUL ILIESCU MIHAI* șef al biroului în care se întocmeau autorizațiile, în declarația dată (filele 145-151) arată ordinea în care se lucra, indicând că după ce primea tabelele comisiei, furierii puși sub ordinele sale (40 elevi T.R.) completau autorizațiile, numerotau și treceau numele evreilor în tabele alfabetice. După aceste operațiuni, autorizațiile erau trimise la semnat și apoi înmânate Maiorului Iacobescu pentru distribuire.

Maiorul Iliescu mai declară că în afară de autorizațiile lucrate sub ordinele sale și în biroul său o parte din autorizații s-au lucrat de către personalul primăriei, după tabele separat întocmite (fila 146).

Numitul mai declară că numai în timpul revizuirii autorizațiilor s-a făcut apel la organele de poliție și siguranța statului pentru identificarea indezirabililor.

Așa cum am mai arătat în acest raport, Maiorul Iliescu, făcând calculul evreilor rămași în Cernăuți conchide:

Evrei rămași cu autorizații	16.391
- Evrei suspecti ce urmează a fi evacuați	235
- Evrei rămași fără autorizație	5.000
<i>TOTAL</i>	<i>21.626</i>

Deci:

- plafonul 15 – 20.000 întrecut și

- un număr de peste două sute de indezirabil sunt astăzi în Cernăuți în afară de cei din grupul celor rămași fără autorizații.

6 și 7. S-au mai audiat, *Sublt. Rezervă I. POPOVICI* și *Sublt. Rezervă LUNGULEAC ONOFREI* din ale căror declarații nu reiese ceva caracterstic.

8. *Lt. Colonel PETRESCU* în memoriul de la filele 230 și următoarele, arată că transporturile ce treceau prin Transnistria, au fost întrerupte până la data de 28 Octombrie 1941.

Deci operațiile de triere au durat de la 13 oct. 1941 și până la data indicată de dl. Colonel Petrescu, (în medie 15 zile), deci suficient timp pentru o operație de triere.

Dl. Col. Petrescu afirmă că a auzit de intervenții făcute pentru eliberarea evreilor din ghetou și că acolo s-ar fi făcut trafic cu autorizațiile.

Credem că dl. Col. Petrescu, invitat să completeze datele din memoriu, este în măsură a da prețioase relații.

9. *Av. HOTINCEANU* (declarația 172) recunoaște că a dobândit autorizația de a intra în ghetou pentru ca împreună cu armatorul italian STEFANO D'ANDRIA să facă angajamente pentru emigrarea evreilor în Palestina.

A strâns bani și obiecte prețioase ca acot pentru angajamentul făcut și nu se știe dacă la somația Guvernământului a restituit valorile, atunci când s-a aflat că emigrarea nu privea pe evreii din Bucovina și Basarabia.

Credem că, inducând autoritățile în eroare s-a introdus în ghetou unde sub motiv că-și execută profesiunea a reușit să capteze buna credință a evreilor, cărora nu le-a restituit cele ce i s-au încredințat.

*

* *

S-au audiat apoi o altă serie de informatori care prin declarațiile lor lămuresc o serie de fapte ce pot scoate în evidență modul defectos în care s-a făcut selecționarea evreilor. Astfel:

Dr. S. Neubergher declară (fila 154) că el a întocmit tabelul medicilor asupra cărora comisia de triere urma să decidă eliberarea unora dintre ei. Nu știe cine a adăugat pe liste prin intercalare, pe d-rii Margulies Rubin și Meisler Paul. Informatorul nu cunoaște pe cei doi.

De altfel, așa cum am arătat primul este inginer.

A auzit că în ghetou s-au dat bani și valori, dar nu știe cui s-au dat.

Klein Norbert chemat în fața comisiei se prezintă. El este trecut pe tabelul indezirabililor. Găsit la revizuire, n-a mai fost expedit pentru că transporturile în Transnistria erau sistate.

Prin declarația acestuia coroborată cu tabelul dela dosar reiese categoric că revizuirea autorizațiilor n-a avut nici un efect practic. În schimb prin ea s-a dat posibilitatea să rămână în Cernăuți încă un număr de 5.000 de evrei peste cei circa 16.500 ce-și primiseră autorizațiile.

Wittner Solomon (fila 165) este evreul al cărui nume este trecut prin adăugire în tabelul „zidari, sobari și teracotiști”.

Cum am mai arătat, este un aventurier, fapt ce reiese din declarația sa, unde arată că este lucrător la un depozit de lemne, că n-a fost niciodată negustor în acea branșă și că, în copilărie, a învățat vopsitoria.

În ghetou a făcut o cerere de eliberare, declarându-se pietrar.

Declară că a mai fost coproprietar de cafea și că în timpul ocupației rusești, a fost popotarul miliției Armatei Roșii.

Arată că în trecut a fost cercetat pentru fapte în legătură cu contrabanda de piei.

Marcel Vilenco (fila 167) după ce declară că a primit două autorizații pentru rămânerea sa în Cernăuți, își mai completează cele spuse cu afirmațiunea, că a auzit că s-au dat bani de unii pentru obținerea de autorizații.

Korner Bernard (fila 168) ca și Wittner Solomon este trecut prin adăugire în tabelul „zidari, sobari, și teracotiști”, având specificat în dreptul numelui său din rubrica „profesiuni”, pe aceia de „tâmplar”.

Din declarația sa, reiese însă că este de profesiune „cântăritor public autorizat”.

Harth Kamillo (fila 170) este secretarul comitetului evreesc; arată că a fost de câteva ori în oraș în interes de serviciu, și că a fost transportat în 2-3 rânduri, cu automobilul lui Bucevski și în alte 4-5 ocazii cu motocicletă Maiorului Iacobescu.

Mai adaugă că în timpul cât era închis în ghetou a plecat de două ori pe la domiciliul său.

În afară de evreii susmenționați, s-au mai audiat:

- Ianfer Prukas;
- Than Hersch;
- Neubergher Zenc;
- Blumenstein David;
- Finkel Adabert; etc.

(filele 155-165) ale căror declarații nu au nimic caracteristic.

CONCLUZII

Din cercerările făcute, nu s-a putut stabili că pentru eliberarea din ghetou s-au dat și s-au primit importante sume de bani.

Faptul acesta este greu de dovedit, întrucât evreul ce ar fi plătit pentru ca să dobândească autorizația de rămânere în Cernăuți, nu va declara din cauza consecințelor: deportarea în Transnistria și sancțiunile legii penale. Se înțelege că nici cel ce a primit nu va recunoaște.

S-ar putea poate găsi probe audiindu-se o parte din evreii deportați la Moghilev.

Este singura parte din denunț ce nu s-a putut dovedi.

Pentru rest, considerăm că datele din nota informativă (raportul Parchetului Trib. Cernăuți), cât și cele trecute în denunțul primit de la Președ. Consiliului de Miniștri sunt întemeiate, întrucât:

1. Tabelele pe care s-au trecut evreii, asupra cărora urma să se hotărască eliberarea sau deportarea lor, lucrate în ghetou, în cea mai mare parte neîncheiate, nesemnate de cel ce le-a întocmit, scrise cu creionul, etc., au fost primite de comisie în forma în care s-au prezentat;

2. Tabelele nu s-au centralizat, nu s-au transcris și dl. General Ionescu împreună cu dl. Popovici (comisia) a hotărât punerea în libertate a evreilor prin diferite semne, ștersături, etc., astfel că nici astăzi nu se poate preciza ce evreu a primit sau nu autorizația de rămânere în Cernăuți.

3. Tabelele n-au fost încheiate nici după ce comisia statuase asupra celor ce urmau să fie expulzați sau nu, fapt care a dat posibilitatea să se facă de oricine adăugiri de nume pe tabele și prin semne identice cu cele ale comisiei, să se elibereze autorizațiile celor adăugați;

4. Tabelele n-au fost vizate de niciunul din membrii comisiei;

5. Tabelele au fost completate prin adăugire sau prin intercalare, cu numele a diferiți evrei și aproape toți aceștia au primit autorizații (tabele de exportatori de păsări, zidari, sobari, medici, diverse profesii, etc.);

6. S-au adăugat în tabelele de specialiști alți evrei cu alte profesii (cazul ing. Margulies – tabel medici – cazul cântaragiului Bernard Korner și cazul aventurierului Wittner Solomon – ambii trecuți pe tabelul „zidari, sobari teracotiști”).

Toți aceștia au fost autorizați să rămână în Cernăuți;

7. Din cauză că nu s-au consultat organele Siguranței Generale a Statului, au rămas în Cernăuți un număr de 235 evrei suspecti, așa cum declară maiorul Iliescu și cum este specificat în memoriul Comisiei (fila 119);

8. Nu s-a respectat cu precizie proporția stabilită de dl. Guvernator al Bucovinei, proporție prin care se hotăra ce număr de fiecare categorie de profesioniști trebuiau să rămână sau nu în oraș. Nerespectarea proporției a fost făcută, în unele tabele în plus, iar în altele în minus și fără să se ceară în prealabil aprobarea d-lui Guvernator; comisia n-a găsit de cuviință să motiveze [în] scris această nerespectare a dispoziției date de dl. Guvernator.

Din această operație se poate deduce fie neglijența, fie interesul nedeclarat al celor ce n-au respectat dispoziția superioară. Ceea ce a dat naștere la comentarii cu totul nefavorabile pentru autoritatea statului, atunci când – așa cum prevede denunțul și nota informativă înaintată Președ. Cons. de Miniștri – se afirmă că „locuitorii creștini din Cernăuți cred că nu s-au expulzat decât cei ce n-au putut plăti”;

9. S-a depășit plafonul stabilit din ordin superior, întrucât se constată că astăzi sunt în Cernăuți peste 21.500 evrei, când trebuiau să rămână 15.000-20.000;

10. Din cauză că tabelele nu erau verificate, înainte să se decidă asupra evreilor trecuți în ele, s-au întocmit mai multe autorizații pentru un același individ.

*

*   *

De toate aceste nereguli sunt răspunzători:

- Dl. General Rez. Ionescu Vasile, președintele comisiei și

- Dl. Avocat Tr. Popovici, membru al comisiei.

În afară de aceștia, urmează a răspunde *Secretarul General al Primăriei Cernăuți – Bucevski, Sublt. rez. Lunguleac Onofrei, Sublt. rez. Argintaru și Av. Doboș* de la Primăria Cernăuți, toți indicați de general Ionescu Vasile, ca persoane ce au conlucrat în plenul comisiei sau au ajutat la lucrările de triere.

*

*   *

11. Predarea autorizațiilor Maiorului rez. Iacobescu s-a făcut fără nicio formă (fără niciun act) și tot astfel acesta nu a luat măsuri pentru a le înmâna prin semnătură evreilor indicați și nici prin identificarea lor. Prin această lipsă diferiți evrei ce urmau a pleca în Transnistria au intrat în posesia unei autorizații ce nu era a lor și au putut părăsi ghetoul;

12. Comandantul Ghetoului, Maior Iacobescu și ofițerii săi subalterni (Maior Gemănar, Căpitan Andreescu, Sublt. rez. Criveanu și alții) au completat autorizațiile cu mai multe persoane decât cei specificați în autorizație. De acest fapt aveau cunoștință dl. general Ionescu și dl. Tr. Popovici care nu numai că nu au luat nicio măsură contra vinovaților, dar au confirmat aceste operațiuni prin revizuire (autorizațiile filele: 108-118 și declarația Maior Iacobescu fila 208 și următoarele);

13. Din ghetou au putut ieși diferiți evrei, cu învoirea soldaților jandarmi, și aceștia aflați de maiorul Iacobescu, au fost pedepsiți disciplinar de ofițer, atunci când fapta lor – „înlesnire de evadare” – trebuia deferită Curții Marțiale;

14. În ghetou, au putut intra tot felul de persoane, s-au făcut târguri și chiar s-au strâns bani și obiecte de valoare (Av. E. Hotineanu), fapt ce constituie o gravă abatere de la instrucțiunile date de dl. Guvernator.

*

*   *

Pentru faptele înscrise la punctele 11-14 răspunderea o poartă:

- Maiorul Rez. Iacobescu Nicolae Comand. Ghetoului,

- Maiorul Gemănar,

- Căpitanul Andreescu,

- Sublt. Criveanu, precum și toți acei neidentificați ce au completat autorizațiile cu nume de evrei sau numai cu grad de rudenie, în afară de numărul membrilor specificat în autorizația semnată de dl. Guvernator al Bucovinei.

*
* *

15. Avocatul E. Hotinceanu și armatorul italian Stefano D'Andria au intrat în ghetou, unde au colectat sume de bani și obiecte de valoare, preț al emigrării a 130 de evrei în Palestina.

Credem că inducând autoritățile în eroare, numiții au strâns bani de la evrei și atunci când au fost somați să-i restituie, n-au restituit decât o parte.

PROPUNERI

I. Întrucât prin ancheta făcută de comisia numită de Președ. Cons. de Miniștri s-au strâns datele trecute în acest raport, al cărui conținut – bazat pe actele din dosar – indică grave abateri ce se pun în sarcina celor mai sus menționați, *suntem de părere ca dosarul să fie înaintat Curții Marțiale a Diviziei 8-a*, ce urmează a completa cercetările, prin audierea celorlalți informatori ce n-au putut fi chemați în fața comisiei de anchetă din cauză că sunt mutați din Cernăuți (maior Gemănaru, căpitan Andreescu, sublt. Criveanu, etc.)

- În afară de aceasta, Parchetul Curții Marțiale urmează să verifice și celelalte acte (autorizații, tabele, etc.) ce se găseau în arhiva Comand. Militar al Bucovinei, acte ce au stat la baza operațiilor de triere a evreilor din Cernăuți;

- Tot astfel urmează a se identifica cei ce au făcut adăugirile pe autorizațiile înmânate evreilor, și ale căror semnături nu sunt descifrabile;

- Pe baza datelor din acest raport, completate prin cercetările mai sus enumerate și eventual cu altele ce se vor mai găsi necesare de făcut, *Curtea Marțială urmează a stabili răspunderile tuturor celor vinovați, în raport cu textele de lege.*

II. Pentru a se da satisfacție opiniei publice din Cernăuți, care comentează nefavorabil operațiunea de triere a evreilor făcută de autoritățile Statului, *suntem de părere a se revizui adevăratul înțeles al cuvântului, situația tuturor evreilor rămași astăzi la Cernăuți, respectându-se integral și fără nicio excepție criteriul de selecționare stabilit de autoritatea superioară, adică: să rămână în oraș numai specialiștii strict necesari continuării vieții economice și industriale, precum și elita evreiască integrată indubitabil în sentimentul național.*

PREȘEDINTELE COMISIEI DE ANCHETĂ

LT. COLONEL

V. Siminel

[Arhiva Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, RG-25.004M (Serviciul Român de Informații), rola 135, dos. 2868/1941-1942, f. 81-133]